

Észrevételek L.Simon László az Infotér 2014 c. konferencián tartott előadásához

„Tulajdonképpen más aspektusból folytatom azt, amit Miniszter úr megkezdett és próbálom egy két olyan szemponttal kiegészíteni, amely kevésbé szakmai, inkább néhány, az informatikai területtel kapcsolatos társadalmi kérdésre próbál valamilyen módon reflektálni.

Itt először merül fel az „informatikai terület” kifejezés. Ez a kifejezés rendkívül sokféleképpen használható és a Kormányzat tisztviselői számára, akik nem foglalkoztak évtizedeken át az infokommunikációs eszközökkel, szolgáltatásokkal, vállalkozásokkal, tevékenységekkel a beszédet megkönnyíti. Másrészt ugyanez lehetetlenné teszi a tisztánlátásukat, ugyanis homályos fogalmakkal csak zavarosan lehet gondolkodni és ez a Kormányzat céltudatos tevékenységét megnehezíti, bár megkönnyíti azokét, akik e zavarosban halásznak.

A releváns fogalmak, egyrészt az ENSz Statisztikai Divízió nemzeti számláiban (SNA, európai változata az ESA) lefektetett makrostatisztikai fogalmak (például tranzakció (ügylet), szolgáltatás, termék, gazdasági tevékenység, fő tevékenység, kibocsátás, felhasználás, felhalmozás, vagyon, kivitel, másrészt a műszaki digitális alapfogalmak (adatállomány, adatmennyiség, adatfolyam stb.), valamint egyes sajátos nemzetközi egyezmények, illetve európai vagy magyar jogszabályok fogalmai (személyes adat, mű, nemzeti kulturális örökség stb.).

E forrásokra épül a SNIA (System of National Information Accounts), mely mérlegszemléletben mutatja be azt, ahogy az adatok az országon belül illetve a határokat átlépve folynak. <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/1357/737> Kormány szintű felhasználásra nem elég csupán a digitális adatfolyamok és adatvagyon számbavétele, hanem valamennyi adaté szükséges, hiszen a digitális és nem digitális adatok egymást helyettesítik. Nem elég csupán az adatmonstrumokkal (big data) foglalkozni, hiszen azok állandó kölcsönhatásban vannak környezetükkel, feltöltésük legtöbbször igen apró részletekben, téglánként történik.

Ahhoz, hogy a Kormány világos képet lásson esetleges intézkedéseinek tárgyáról, forint és bit mértékegységekben tudnia kellene, mennyi adat keletkezik, mennyit bocsátanak ki az egyes információs ágazatok illetve a nem információs ágazatokban működő egységek, így például a háztartások, ebből mennyi adat és hova kerül belföldön és külföldön, hogyan használják ezt fel, például termelő felhasználásra, felhalmozásra stb és mennyi adat tűnik el az ország információháztartásában. A költségvetés pénzügyi mérlegeihez hasonló adatomérlegre, információmérlegre van szükség.

SNIA szemléletben legutóbb 2008-ra vonatkozóan készítettem – természetesen csak néhány fő mutatóra vonatkozó - összesítést az országra vonatkozóan. Időszerű lenne ismét, és az egész tevékenységet a KSH-ba telepíteni. Ehhez először be kellene számoltatni az Elnököt, majd megbízni a feladat megoldásával. Ebben szívesen segítek.

Inkább én is kérdéseket próbálnék megfogalmazni, azokat a dilemmákat, amelyek a kormányzati munkában fontosak a számunkra és amelyekkel érdemes lesz az előttünk álló időszakban is foglalkozni.

Szentgyörgyi Albert idézettel kezdem: olyan lesz a jövő, amilyen a ma iskolája, minden bizonnyal olyan lesz a jövő, amilyen ma az internet. Parafrazeálhatjuk ilyen módon ezt a Szentgyörgyi idézetet. Azért is kell ezt mondanunk, mert látjuk, én nem a százéves nagymamám hozom fel példaként, ami igen szemléletes példa volt, hanem a négy gyerekemet, látjuk azt szülőként, hogy alapvetően az információszerzés a mindennapokban teljes egészében áttevődött az informatikai eszközök és az internet világába, és hogy valójában az internet, a világháló ma az élethosszig tartó tanulásnak a legfontosabb felülete. Persze ez nem azt jelenti, hogy ezt a területet mindenki erre használja,. Itt mi elnök úrral sutyorogtunk miniszter úr előadása közben, nem azért, nem tiszteletlenségből, hanem azért, mert inspiráló volt néhány gondolat, és a saját tapasztalataimat osztottam meg , amit lehet, hogy az előadásba is bele fogok szőni, hogy végül az én szűkebb környezetemben ki mire használja az okos telefonját és ki mire használja az internetet.

Én is egy pár gondolatot idézek a Nemzeti Infokommunikációs Stratégiából, amelyet Miniszter úr már itt részben ismertett.

Ebben a következő olvasható: az infokommunikációs eszközök, hálózatok és szolgáltatások és kompetenciák egyre jelentősebben járulnak hozzá az állampolgárok életminőségének, a vállalkozások versenyképességének és az állam működési hatékonyságának javulásához. Nem lehet számunkra kérdés, de ez kiderült Miniszter úr előadásából is, hogy ezt a területet fejlesztenünk kell, ez a kormányzati gondolkodásnak, figyelemnek a fókuszában kell legyen, hogy a kormánynak politikai és gazdasági eszközökkel is kell segítenie a terület fejlődését, tehát a támogatás mondhatnánk kormányzati feladat.

Itt tehát megjelenik az alapkérdés: mi az a „terület”, amit fejleszteni kell, azaz mi lehet a Kormány esetleges intézkedéseinek alanyi és tárgyi hatálya.

Ezek megfogalmazásához az alapfogalmakon túl ágazati fogalmakra van szükség: például információs szolgáltatás, infokommunikációs szolgáltatás, információs termék, információs tevékenység, infokommunikációs tevékenység, infokommunikációs ágazat. Ezen fogalmak különböző csoportjainak több külön-külön viszonylag tiszta, de nem feltétlenül azonos jelenlegi definíciója érhető el az ENSZ Statisztikai Divízió, az OECD, EUROSTAT, a KSH, az ITU stb. honlapjain.

Információpolitikája alakítása során a Kormány számára nem az IKT, IT vagy infokommunikációs ágazat a fontos kategória, miután a digitalizálódás az ország, világ egészére gyakorol hatást. Az ágazat az ágazati miniszter számára fontos kategória. Jelenleg nem tartozik az infokommunikációs ágazatok egyikébe sem pl. egy masszívan számítógépesített fordító iroda, vagy a csaknem kizárólag informatikai tevékenységet végző Díjbeszedő vállalat, vagy a kulturális vállalatok, intézmények, mert ezeknek nem infokommunikációs tevékenység a fő tevékenysége, nem ezt bocsátanak ki. A besorolás ugyanis a kibocsátott jószág és a technológia alapján történik.). Viszont a személyes adatok jó része sem az infokommunikációs ágazatban keletkezik.

Mellékelten elküldöm a Magyarországon használatos releváns infokommunikációs fogalmak és tartalmi meghatározásuk egy nem teljes körű táblázatát, amelyet 2013. februárjában készítettem az NFM infokommunikációs államtitkára részére.

Ezek kiegészítés és aktualizálás utáni hivatalos elfogadása a hivatalos (NFM, KSH, NMHH, EMMI) digitális információstatisztika újraindítása keretében nagyban tisztázná „a területet” mindenki számára.

Minden kormány-dokumentumnak és megnyilatkozásnak igazodnia kellene e meghatározásokhoz, ha a Kormány azt szeretné, hogy politikája világos legyen mindenki számára. Biztos, hogy a politikai vezetők és munkatársaik számára nem lenne haszontalan egy olyan tanfolyam, amelyen megbarátkoznának a hivatalos statisztika fogalmaival és bizonyosan emelné a kormányzati munka hatékonyságát.

A stratégiát infokommunikációs szakpolitikusok készítették az infokommunikációs ágazatok szakembereinek bevonásával. Az ő, Brüsszelhez igazodó zsargonjuk nem ügyel a fogalmak pontos használatára, másrészt olyan fogalmakkal élnek, amelyekkel megfogalmazhatják üzleti céljaikat, érdekeiket, követeléseiket, számukra a milliárdok a lényegesek, nem az ország egészének helyzete.

Egy másik idézet ugyaninnen, hogy az infokommunikációs és IT ipar alkotta szektor a magyar GDP 12%-át adja, azaz egy olyan szektorral van dolgunk, ahogy ezt az előzőekben is hallottuk, amely nemcsak átfedi minden embernek az életét, de jelentősen hozzá is járulhat az ország fejlődéséhez.

A globális infokommunikációs lobby állami támogatás és a lakosság megnyerése érdekében gyakran érvel fontossága és társadalmi hasznossága, sőt amellet, hogy tevékenységét az egész emberiség felemelése érdekében végzi, és ennek egyik érve a minden forrásaként feltüntetett GDP. A magyar kormánynak ezzel szemben belföldi tevékenységében nem a GDP-t, hanem a GNI-t kellene használnia, miután számára itthon a belföldön felhasználásra került nemzeti jövedelem és nem a

multik által Magyarországon megtermelt, majd még az évben ki is vitt jövedelem maximalizálása a fontos. A GDP inkább a külkapcsolatokban lehet használható.

Itt megint tisztázni kellene, mit is ért a szónok „szektor” alatt. Nem mindegy, hogy mit számítunk bele, miről beszélünk. A 12% emlékeim szerint az EUROSTAT által kitalált IKT szektor, azaz az információs és kommunikációs technológiai szektor.

Éppen ezért a versenyképességünk valóban ma már elválaszthatatlan ennek az iparágnak illetve szektornak az állapotától és fejlettségétől.

A versenyképességnek is számos, nagyon különböző meghatározása létezik. A Kormánynak, ha ezzel akar foglalkozni, tisztáznia kellene a maga és az ország számára, mit ért ezen. Biztosan vannak itt kapcsolatok, de a Kormánynak jól kell sáfárkodnia eszközeivel, hatalmával és ezért a vállalatok belső ügyeibe mélyen beavatkozva közvetett hatásmechanizmusokra nem lenne szabad támaszkodnia.

Ugyanakkor arról is ír a stratégia, hogy nemzetközi összehasonlításban alacsony a magyar lakosság és a KKV-k körében az infokommunikációs eszközök tudatos használata.

A tudatos használat nehezen mérhető és definícióra szoruló fogalom. Aki pornót néz, az is tudatosan teszi.

A használat tekintetében talán fontosabb lenne azt tudni, hogy mennyi a korábban tiltott kulturális terméknek minősítettekhez hasonló, szellemi környezetszennyezés jellegű információ/adat használata, mennyi az, amely közvetlenül egyszer vagy hosszabb időn keresztül használt, tőke jelegű termelőeszközzé válik (pénzt hoz), és mennyi, ami egyszerűen hulladékká válik. Ezek a korábban említett aklapfogalmak körébe tartoznak.

Én most kifejezetten a használatról akarok majd pár szót szólni, és nem akarok az internet penetrációról beszélni, az is megérne egy misét, és hogy abban milyen feladatai és céljai vannak a kormányzatnak, azt Miniszter úr elmondta, sőt az internet adó, ami a távközlési adó fogalomkörébe tartozott volna a mi elképzelésünk szerint, vitájában Miniszterelnök úr is egyértelművé tette, hogy a Kormány elkötelezett a szélessávú internet-elérésnek a bővítésében, tehát, hogy mondjuk, a versenyhátrányunkat az internet penetráció területén azt leküzdjük.

Az internet penetráció erőltetése leginkább a szolgáltatók és eszközforgalmazók érdekében áll. Ha egy magyar állampolgárnak nincs pénze eszközre, hálózatra, mert fűteni sem tud, nem kéne bőszíteni. Ha a világtól oly mértékben el van szakadva önhibájából vagy azon kívül, hogy nem tudja – mozizáson, zenehallgatáson kívül másra - használni az eszközt, hálózatot, akkor persze erre fogja használni. Az internet-elérés biztosítása önmagában nem képes az ország 40%-át kitevő idős, szegény, szűk-látókörű, alkoholistá, reménytelen és szerencsétlen népességének felemelésére, talán nem is járul hozzá.

Én erről nem akarok beszélni, sokkal fontosabb számomra, mint aki felhasználói oldalról is figyeli a fejleményeket, hogy milyen módon, milyen célokra és milyen tudatosan használjuk az infokommunikációs eszközöket, hogy ezen a területen milyen feladatai és felelőssége van a Kormánynak.

A stratégia azt is mondja, hogy a digitális ökoszisztémában, ami felhasználók millióit és eszközök tízmillióit köti össze, elmosódnak a határok az informatika, az elektronikai eszközök és a média között.

A digitális ökoszisztéma zavaros fogalom, nem tartozik a helyzet világos, mérhető és átfogó, kormány szintű felfogására, intézkedések tervezésére Aki nem él világos fogalmakkal, azok számára természetesen semmi se világos. Az azonban, hogy mi egy gép, mi egy felhasználó, mi egy adatot kibocsátó, ki egy szellemi termék jogtulajdonosa és minden egyéb más, világos, csupán a zavaros fogalmak, azok tartalma és a fogalmak használóinak gondolatai mosódnak össze, nem a valós világ tárgyai.

A digitális ökoszisztéma viszont idehaza felemás teljesítményt nyújt. Ha végiggondoljuk azt, hogy valóban elmosódnak a határok az informatikai, az elektronikai eszközök és a média között, és hogy ez a fogyasztóknak a mi megközelítésünkben a választópolgároknak a fejében is összemosódik, annak a legjobb lenyomata éppen a távközlési adó kiterjesztése közben kialakult vita volt.

Igen fontos feladat lenne az embereknek az iskolarendszer keretében megtanítani a közéletben való értelmes részvétel lehetőségét megteremtő statisztikai (nemcsak információstatisztikai) fogalmakat.

Miniszterelnök úr azt mondta a Kossuth rádióban, amikor bejelentette, hogy a Kormány visszavonja ezt a szándékát, és, hogy nem fogunk ilyen adót bevezetni, azt is bejelentette, hogy jövőre sem lesz ilyen adó, tehát nem kell emiatt aggódnia a jelenlevőknek sem, akkor elmondta az érvelésében azt, hogy tulajdonképpen nincs meg a közös vitaalap, mert a Kormány szándéka, amit elképzelt ezen a területen, az az adónak, azaz a távközlési adónak a kiterjesztése, az olyan fogadtatásra talált a széles közönségben, főleg a közösségi médiát használó, kifejezett felhasználói körben, amely egyszerűen gondolatilag sem volt egy számegyenesre felhelyezhető, tehát ahogy fogalmazott, nincs meg a közös vitaalap és ha nincs meg a közös vitaalap, akkor nem értjük egymást, nem értjük egymást, nem tudjuk, hogy mi miről beszélünk, illetve mi megértettük az ellenkezőket, ezért is döntöttünk úgy, hogy visszavonjuk a kezdeményezést, hogy nem lesz internet adó.

Bizony, bizony, be kellene ezt a fogalomrendszert vezetni, jogszabályilag, azután a közigazgatásban következetesen használva, interneten, sajtóban, aztán egyre szélesebb körben. Akkor lenne vitaalap. És nem szabad ezzel megvárni az EUROSTAT-ot és a Bizottságot, mert lehet, hogy soha nem érnek el ideig.

Viszont, ha már itt tartunk, én szeretnék egy kicsit visszamenni az 1998-as internet-adó ötletéhez, ugyanis itt a két vita egymásba mosódott és bennünket azzal revolvertettek, hogy ha

98-ban nem támogattuk az internet adót, akkor miért akarunk 2014-ben bevezetni internet adót. És azért kellene visszatérni, mert ahogy a mostani esetben, abban az esetben is, olyanok határozták meg a közbeszédet, akik egyébként alapvetően nem voltak érintettek a kérdésben. Tehát akiket valójában nem sújtott volna az internet adó, ha most 98-ról beszélek, illetve a mostani távközlési adó sem. Mire gondolok. 1998-ban a szocialista kormányzás idején eredetileg nem volt szó internetes adó bevezetéséről, hanem a Nemzeti Kulturális Alap működését meghatározó 1993-ban elfogadott törvény azon mellékletét kívánta módosítani a szocialista kormányzat Hiller István akkori kulturális miniszter kezdeményezésére, amely felsorolta azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak a körét, amelyet kulturális járulékkal lehetett sújtani.

Talán emlékeznek arra, hogy ez úgy működött, hogy 0 és 25 százalék közötti kulcsot határozott meg a nemzeti kulturális alapról szóló törvénynek a melléklete. 25%-kal azokat a kulturálisnak álcázott termékeket sújtották, amelyek mondjuk, hogy a széles társadalmi nyilvánosságban nem voltak elfogadottak, itt kifejezetten a pornográfiára kell gondolni, tehát pornó újságok, kazetták, és a többi volt 25%-os kulturális járulékkal sújtva és egyébként a többi szolgáltatásoknak és termékeknek a köre többségében 0,5 és 2,5% közötti kulccsal volt sújtva. Tehát mondjuk egy könyv, egy folyóirat, egy napilapban megjelenő hirdetés után kellett fizetni valamennyi kulturális járulékot és ez bekerült a Nemzeti Kulturális Alapnak a kasszájába.

98-ban joggal vetődött fel az a gondolat, hogy hihetetlenül nagy volt a technológiai változás a világban, egy sor termék eltűnt a piacról, nincsen már mágneslemez, helyette írható CD van, meg DVD, egy sor új szolgáltatás jelent meg, például az on-line hirdetés megjelent a print hirdetés mellett, hogy át kéne ezt az egész mellékletet strukturálni, szerintem ez az akkori kormányzat részéről egy jogos követelés volt. Vagy egy jogos szándék volt, bocsánat.

Egyetértek.

A vita viszont teljesen más irányt vett, azok a médiumok, amelyek akkor már az interneten meghatározó pozícióval rendelkeztek, véleményformáló szereppel rendelkeztek, azok mondták azt, hogy nincsen szükség ilyen adóra, mert ugye sokkal többet fognak fizetni az emberek az internet előfizetésükben emiatt. Megtévesztették az embereket: mondjuk ki. Másról beszéltek, mint ami az igazság volt, hogy ha egy internetes újság, mondjuk a hirdetéseit után másfél százalék kulturális járulékot fizetett volna, azt semmilyen módon nem lehetett volna áterhelni a fogyasztóra, hiszen ettől az ISDN előfizetése, vagy a piacon már létező ADSL előfizetése az nem növekedett volna. Ezt mindannyian jól tudjuk, de mégis, olyan politikai cirkuszt sikerült generálni, amibe aztán mi is beleálltunk és egy jó eszköz volt arra, hogy a szocialista kormányzatot gyengítsük.

A mostani távközlési adó kiterjesztése ettől teljesen független. Tehát, amikor arról megy a vita a közbeszédben, hogy az akkori adó s a mostani adó támogatottsága az egy platformra helyezhető-e, akkor mondjuk ki világosan, hogy egyáltalán nem. A kettőnek egymáshoz nem volt és nincs is semmi köze. A kérdés akkor elbukott, a Nemzeti Kulturális Alapról szóló törvénynek a mellékletét a szocialisták kidobták, és azóta, 1999 óta gazdálkodik a Nemzeti Kulturális Alap a brit National Lottery mintájára a lottónak az adóbevételeiből.

A mostani vita is viszont azt mutatja, hogy alapvetően azok, akik tematizálták a vitát, azok teljesen más irányba vitték és sikerült egyébként a közösségi médiumok területén egy olyan hangulatot generálni, ami egészen más, mint ami a kormánynak volt a szándéka, de megértettük, hogy ha nincs meg a közös vitaalap, akkor nem lehet egyébként a fogyasztókat a mi szándékaink szerint sújtani nem akaró adó módosítást bevezetni nem lehet, úgy, hogy még egyszer mondom, nem lesz ilyen adó, se idén, se jövőre és a távolabbi jövőben sem.

A „kultúra” intézményrendszerét is át kellene alakítani és be kellene vonni a digitális Magyarország új intézményrendszerébe.

Amiről még mindenképpen szeretnék beszélni, hogy ha végiggondoljuk azt, hogy mi is zajlik ma az interneten, mi az, amit itt a kormányzati oldalnak tartalmi szempontból is át kell gondolnia, akkor, néhány kérdést föl kell dobni saját magunk számára.

Ezek valós, nem ágazati, hanem Kormány szintű kérdések, átgondolandó kérdések, nem ezek azonban azok a legfontosabb (core) kérdések, amelyek megválaszolásával koherens módon nagyot lehetne dobni. Egyébként is nem kérdésekre van szükség, hanem megoldásokra: olyan új az országot/nemzetet átfogó, azon túl terjedő digitális nemzeti intézményrendszerre (jog, szervezet (felépítés, működés, adaptáció), szokások, életmód, amely esélyt ad nekünk.

Miként érvényesíthető a nemzeti protekcionizmus a globális internetes világban? Erről ez az egyik fontos kérdés.

A másik, miként orientálhatók a felhasználók a minőségi tartalmak elérésére és használatára?

Három: beszélni kell a közös kasszába befolyó bevételekről, szándékosan nem mondom azt, hogy adókról, adóbevételekről, nehogy aztán itt megint valaki az internet adó gondolatára fókuszáljon, szó nincsen erről, mint ahogy azt már mondtam.

Nézzük az elsőt: miként érvényesíthető a nemzeti protekcionizmus a globális internetes világban?

Itt megint pontosabban kellene fogalmazni, mit értünk globális internetes világon, mert a kérdésre adandó válaszok attól függenek, mit kérdezzük.

Nemcsak a mi nyelvi piacunk, hanem az ország mérete, a lakosság mérete alapján is azt kell, hogy mondjuk, hogy viszonylag kicsi piac a mienk, mert annak a nagy globális piacnak és globális gazdasági térnek, amely az internet világa, annak mi egészen kicsi szelete vagyunk, de mégis csak, nemzetközi szinten is, fontos szelet ez, ami egyébként komoly bevételeket képes termelni.

A világ digitalizálódásának politikai kérdéseit nem célszerű úgy tárgyalni, hogy valamilyen pontosabban meg nem határozott internetet globális piacnak tekintünk. Az internetet, mint műszaki eszközök összességét sok vállalat, hatalmi központ, magánember használja, vételre, eladásra, adattöke felhalmozására, hírszerzésre, befolyásolásra, üzletszerzésre stb. Ezt pusztán piacnak tekinteni

veszélyes dőreség. Az internet, mint műszaki eszközök összessége éppen azért jelentős, veszélyes és perspektivikus, mert sok különböző tevékenység során sok fajta funkció ellátására lehet használni, miközben minden aktor minden szándékos vagy átgondolatlan cselekedetével nagy mértékben kiszámíthatatlanul befolyásolja önmagát és sokakat. Ezek mindegyikét kell elemezni és azután adni válaszokat. Az elemzés folyamán agyalás helyett aztán kirajzolódnak a tennivalók és a lehetőségek. Ezt nem lehet megkerülni. Információstatisztika.

A kérdés az, hogy ezen a hatalmas piacon hagyni kell-e magunkat feloldódni, hagyni kell azokat a folyamatokat, amelyek most zajlanak, és ennek nyilvánvalóan az lesz a következménye, hogy a mi életünkben adódóan és az erőforrás hiánya miatt is a hazai szereplők eltűnnek, jelentéktelenné válnak, avagy megengedhető ezen a területen a nemzeti protekcionizmus a globális világban. Az én véleményem egyértelmű: az utóbbi nem hogy megengedhető, hanem tenni is kell valamit.

Igen. De mit. Viszont, ha az internet nem csupán piac, akkor talán nem is elsősorban nemzeti protekcionizmust, hanem nemzetvédelmet, önvédelmet, avagy sok minden mást.

Pár éve gondoljanak arra, hogy Magyarországon mindenki még a magyar fejlesztésű iwiw-et használta, ma senki nem használja az iwiw-et miközben naponta sok tízezren, százezren lépnek be a Facebookra. De azt is látjuk a reklámadó kapcsán, erről a múltkor már beszéltem egy konferencián, hogy például a magyar szallas.hu-nak, amely egy kifejezetten sikeres magyar innováció, annak a booking.com-mal kell felvennie a versenyt, és egy olyan esetben, amikor Magyarországon van egy ilyen cég, egy magyar brand, egyébként Magyarországon nyereséges és kizárólag magyar munkavállalóknak ad lehetőséget, azt a magyar kormánynak valamilyen eszközzel segítenie kell. Ne menjünk el amellett a tény mellett, hogy a magyar digitális összefogyasztás folyamatosan bővül, tavaly 11%-kal bővült, viszont ebből a hazai szereplők alig 1%-kal részesültek, ami hát gyakorlatilag nullának nevezhető.

Innen látható, mi végett a „jóságos információs társadalom” ideológia a globális infokommunikációs lobby részéről Ban Ki Muntól Matheisenig. A külföld akkor vesz itt valamit, ha hiánya, általában kapacitáshiánya van vmiből és ezt ott nem tudja megoldani, vagy itt olcsóbb. Ez a mai világrend alapja. Nem tudunk az élre törni, mert nem vagyunk és nem is lehetünk így klottgatyában nagy csapatok egymást támogató és fölstrangolt futói között még az élbolyban sem, csak ha ott futunk, ahol magunk alakítjuk ki a versenypályát.

Hogyha ezzel a ténnyel foglalkozunk, akkor a nemzeti protekcionizmus kérdése teljesen jogos.

A kérdés jogos, csak a jelenlegi intézményrendszer keretében folytatott nemzeti protekcionizmus sikeressége kérdéses. Csak nagyon felületesen, ez sokkal több szót érdemelne.

A core eszközgyártás táboronként (Nyugat, Kína, néhány más) néhány nagy gyártó kezében van és még inkább lesz, bár itt lenne egy kis inkább elvi lehetőség. A nem stratégiai jellegű pl. festékipatron stb. gyártás megszerzhető és aztán ezt fogjuk védeni, hogy ne hogy áttelepítsék a tulajdonosok Külső Tongára. Az eszközöket olyan mennyiségű szabadalom védi és olyan gyors fejlesztést folytatnak, hogy azokkal itthon magyar nem tud mit kezdeni.

A tartalomszolgáltatók körében is él az „A nagy hal megeszi a kis halat” törvény. Magyarország kicsi, itt benn a külső nagy Facebook hal megeszi a hazai kis iwiv-et, hacsak nem a nagy szervezi újra egy kis politikai játszma keretében a kicsit, és a hazai kicsi általában nem tud felnőni, hogy külföldre is kimehessen, mert másutt a nem-nemzeti „protekciónizmus”, hanem a Ndrangheta egyáltalán nem kérdés, hanem politikai akció, valódi hatalom birtokában.

*A magyar kormánynak sincs annyi pénze, hogy vkit tartósan nemzetközi sikerre támogasson. 200 milliárd Ft egy milliárd dollár. A magyar kormány hírszerző szervei nem képesek sem megvédeni a hazaiakat, sem ötletek, szellemi termékek **külföldről történő** ellopásával segíteni azokat. A külföldi műsorszolgáltatók a szólásszabadság álságos védőernyője alatt dominálnak, amúgy meg belföldiek látszanak, tilos ám őket bántani. A távközlési szolgáltatók külföldi tulajdonban, védjük őket? Amit talán még lehet védeni, azok az infokommunikációs ágazaton kívül, de az elsődleges információgazdaságban máshol (mérnökök, ügyvédek, szakértők, kutatók, hirdető stb.), meg a másodlagos információgazdaságban (pl. otthon, az iparvállalatok könyveléseiben, munkaügyein, marketingjén stb.) tevékenykedők, és Magyarország állampolgárai. Ami egyébként egyáltalán nem kevés.*

A nemzeti gazdasági, nemzetbiztonsági, pénzügyi stb. önvédelem a jelenlegi intézményrendszerben nem nagyon eredményes. Éppen ezért van szükség új intézményekre. És ezeket az új intézményeket kellene megfinanszírozni ahelyett, hogy a Telekomtól vagy tehetséges, de a nagyvilágban járatlan garázsvállalkozóktól várnánk az ötleteket, hogy mire is költsük el azt a néhány száz milliárdot. Persze sajnos ezeket az intézményeket ki kellene találni, amihez rengeteg észre lenne szükség, amiből ugye szintén kevés van.

Nézzünk emellé még néhány adatot. 2013-ban öt év után először nőttek a magyar médiapiacnak a bevételei, 16%-kal. Ugye tavaly körülbelül 175,4 milliárd Ft volt ez a torta, nemzetgazdasági szinten is jelentős torta. Ebből a reklámtortából 22,2%-kal részesedik a digitális terület összesen 39,1 milliárddal, de ez 2012-ről 13-ra 16%-kal nőtt. Szemben mondjuk azzal, hogy úgy tudott nyilvánvalóan nőni 16%-kal, hogy más területekről ide csoportosítottunk át forrásokat, kerültek át források. Ha nézzük, hogy ez hogyan néz ki a világban másutt, akkor azt lehet látni, hogy viszont van egy nagy gondunk, hogy ebből a forrásból, ami a reklámpiacon elköltődik Magyarországon, a digitális területen 70% a globális piacon költődik el és 30% a magyar piacon, és ez egy nagyon erős tendencia, ez egyre növekszik ez a szám, tehát ha ezt nézzük, ha ezt a növekedés marad, akkor 10 év múlva

gyakorlatilag alig lesz a magyar digitális piacon elköltött reklám-revenue. Ez egy nagyon nagy gond, szerintem itt is felveti annak a szükségességét, hogy nemzeti protekcionizmus legyen ezen a területen. Ha megnézzük a nagy, a legnagyobb piacokat, akkor azt látjuk, hogy az Egyesült Államokban már idén illetve tavaly a televíziós piacot megelőzte az IT szektor. 42,8 mrd USD volt 2013-ban, amit az internetes piacon költöttek el, és 40,1 mrd USD, amit a televíziós piacon. Ez egy változás, tehát a korábbi években mindig több volt a televíziós piacon a reklámköltés. Viszont egyetlenegy dologgal számolnunk kell, hogy ebben a 42,8 mrd dolláros amerikai bevételben benne van az is, amit mi költünk el náluk.

A statisztika használata a kormányzatban – józan ésszel együtt - mindig örvendetes, azonban ebből is látszik, hogy a nem a nemzetre, az országra, hanem az ágazatra történő fókuszálás mennyire nem helyénvaló a magyar Kormány részéről. Az ország egésze szempontjából a külföldről történő reklámvásárlás szolgáltatásimport, amit ellentételezni kell, meg ami magyar munkaerőt vált ki és egészen mindegy, hogy ezt digitális vagy nem digitális szolgáltatás vásárlására fordították. Az az ágazati guruk által hurrával köszöntött folyamat pedig, hogy az internet a népesség és a hirdetőik közötti domináns csatornává válik, kifejezetten káros mind az ország fizetési mérlegére, mind pedig foglalkoztatottságára nézve. Számos más olyan hazai szolgáltatás van, amelyet hasonló veszély fenyeget, bizony, az internet kitűnő eszköz lehet a tevékenységek elszívására. Örülj fiam, hogy munkahelyedet egy luxemburgi szoftveres vagy számítógépe tölti be, mert most te már az információs társadalom munkanélkülije vagy!

Miközben a televíziós piacokon egy forintot sem költünk el, mert ki az, aki amerikai televíziókban reklámoz a magyar piacról.

Bizonyos helyzetekben azért el tudok képzelni ottani politikai reklámot.

Tehát, ha az a kérdés, hogy kell-e, szabad-e előnyben részesítenünk a magyar fejlesztésű tartalmakat, szolgáltatásokat, hogy életben maradjanak a globális piacon, hogy szükség van-e valamilyen, XIX. századihoz hasonló védegyletre, akkor én azt mondom, hogy igen,

A protekcionizmusnak akkor van eredménye, ha képességen, hatalmon alapul. Ha a magyar kormány elhatározná, Magyarországon alakulhatna ki a legtöbb és legtöbb fajta képesség természetes magyar nyelvű szövegek feldolgozására és előállítására, mert erre külföldön az adottságok kevésbé jók, és erre elég lehetne a Kormány pénze. Az univerzális nyelvi szoftverek igazán magas szintű feladatok

megoldására kevésbé alkalmasak. Ezek a képességek minden olyan rendszerben használatra kerülnének, amely magyarokkal kommunikál, azaz rengeteg pénzt lehetne belőle kivenni, nem mellékesen ez védené legjobban a magyar nyelvet. Ehhez persze nekünk kellene felhalmozni a legnagyobb magyar nyelvű élőszöveg vagyont. Műszakilag, talán pénzügyileg sem, néhány éven belül nem irreális a népesség teljes nyelvprodukciónak rögzítése sem. Ezt az új intézményt másokkal egybecsomagolva lehetne megvalósítani, hasznosítani és fenntartani. Vannak erre helyenként részletekbe is menő elképzeléseim, mint az intézményrendszer sok más elemére is.

Erre szükség van, sőt, hogy ha azt nézzük, hogy mennyi munkahelyet képes teremteni ez a terület és mennyi a GDP-hez adott részesedése, akkor ez mondhatni, hogy kormányzati kötelezettség.

Nézzük, hogy miképpen orientálhatjuk a felhasználókat a minőségi tartalmak elérésére és használatára, egyáltalán szükség van-e erre. Az előző előadásban hallottuk Miniszter úrtól, hogy 40% jelenleg a digitális analfabétáknak az aránya, de van egy nagyon nagy gond, hogy nem beszéltünk, hogy abban a 60%-ban, aki napi szinten használ internetet, hányan használnak minőségi tartalmakat közvetítő weboldalakat. Ha innen nézzük a dolgokat, akkor nagyon nagy a baj. Ez körülbelül olyan, mint amikor különbséget teszünk az analfabéták és a funkcionális analfabéták között, tehát vannak, akik napi szinten több órán keresztül használják az internetet, de azon kívül, hogy teljesen értelmetlen és fölösleges tartalmakat osztanak meg közösségi oldalakon, semmi érdemre nem tudják használni az internetet.

Sajnos az emberek jelentős része az életét sem tudja semmi érdemre használni, emberek milliói kallódnak, különösen a fiatalok közül Magyarországon is. Az internet – elvben - lehetne a „minőségi” információk megszerzésének és elsajátításának színtere, mint ahogy egyes faluvégi kis putrik vagy a kocsmák és diszkók is lehetnének hasznos közösségi tevékenység színterei, de sajnos sem ez nem igaz, sem az. Nem azért, mert az internet, az emberek vagy e színterek nem lennének alkalmasak, csak a kettő együtt mégsem így illeszkedik. Az emberek jórészt nem azért használják digitális eszközeiket mert valamit akarnak vele elérni, hanem azért, mert van, és azt teszik, amire az eszközzel képesek. Az internet rengeteg embernek kitűnő lehetőség arra, hogy szellemi pótcselekvéseket hajtson végre a virtuális térben, miközben – az internet társadalmi piedesztálra emelése következtében – még azt is gondolhatják, hogy valami menőt, valami nagy dolgot csinálnak. Az egyik értékrendi zavar (az internet értékéé) egy másikat (a közember saját cselekvésének értékéé) von maga után.

Tehát ez egy nagyon nagy, ez egy nagyon nagy gond, amivel szembe kell nézni, tehát a jövőben nem elég arra fókuszálnunk a közoktatásban, hogy a használati készség meglegyen, hanem nagyon nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy egyébként a valóságos, a fontos és releváns tartalmakat használják, megtalálják és megértsék.

És itt van egy másik gond, amiről már sokszor beszéltem és még mindig aktuális, és megint az oktatásnak a nagy feladata, ez a referencialitás kérdése. Ugye ma az egyik legtöbbet

használt felület az internetes piacon az a wikipédia és még mindig kell arról beszélnünk, hogy amikor a fiatalok, a gyerekek a tudásanyaghoz hozzáférnek, hogy akkor releváns, ellenőrzött, megfelelő referenciaértékkel rendelkező tartalmakhoz jutnak-e hozzá, avagy nem. Ami úgy régebben, mondjuk egy lexikon összeállításánál alapvető tudományos kritérium volt, az ma, főleg a magyar felületeken nem jelenik meg, vagy nem tud működni, tehát nagyon nagy gond az, hogy a hitelesség kérdését miképpen kezeljük az interneten.

Ezek a kérdések piaci kontextusban bizony egyáltalán nem kezelhetők. Egy új félig önszabályozó, általam elképzelt új (digitális) intézményrendszer keretében viszont igen. Ne a wikipédia szerzők önszabályozására tessék gondolni ☺

Igaz-e az a mondás, amit régebben mondtak a rádióra, hogy tehát ha valamit elmondtak a rádióban, akkor azt mindenki kész ténynek és igazságnak vette, ez volt a bevett szlogen, hogy igaz, mert bement a rádió. Ma a 30 év alattiak egy jelentős részének ugyanez a viszonyulása az internethez: igaz, mert fenn van az interneten.

Hát az internetes újságírásról ne is beszéljünk, mert azért én már kaptam a múlt héten a MOSZ-os konferencia után. Gyakorlatilag az, ami az újságírás területén van, az a legnagyobb gond, abból a szempontból teljesen mindegy, hogy melyik bulvárlapon jelenik meg egy kacska hír, azt a vezető internetes lapok is pillanatokon belül átveszik, szinte mindig, gondolkodás és kritika nélkül, kontroll nélkül, gyakorlatilag még azok körében is működik ez a mondás, hogy igaz, mert az interneten megjelent, akiknek éppen az lenne a dolguk, hogy minőségi tartalmakat állítsanak elő. A magyarországi piacon keletkező.

Az igazi gond az, hogy e tartalmakat nemcsak a szerkesztők, hanem a nép is el olvassa, és az olvasottak hatással, esetenként nagyon negatív hatással vannak rá, például törni és zúzni kezd. Kíváncsi vagyok, hogy e problémára, vagy annak egy részére, a tömeges, szándékos érzelemszivattyúzás (régén BTK: izgatás, a közösség megsértése) problémájára hogyan lehet piaci fogalmakkal megoldást találni.

Amiről kell még beszélnünk ugye a digitális ökoszisztémában keletkező közös bevételekről, nem szabad emellett elmenni, erről igenis beszélnünk kell, szerintem a szektor hazai képviselőinek is az az érdeke, hogy minél több bevétel keletkezzen a magyar adófizetők számára, tehát a magyar költségvetés számára erről a területről is, és hogy a magyar piacokon keletkező bevételek után Magyarországon fizessenek adót és nem azon kívül

Az infokommunikációs (és más) vállalkozóknak ez határozottan nem érdekük, a magas ÁFA kulcs miatt az itteni adózás sem. Másrészt a magyar információhíztartásban az adatfolyamoknak olyanoknak kell lenniük, hogy őket számunkra előnyös gazdaságiérték-folyamok kísérik. No ez itt a digitális kor méretes feladata. Kár, hogy Akadémiánkat nagyjából a gerontokrácia uralja, egyetemeink jórészt kontraszelektáltak, kutatóintézeteinket pedig a Kormány más fontos kérdésekre (mire?) tartja fenn.

Emellett nem lehet elmenni, még akkor sem, ha ebből hecckampányokat lehet szervezni és egyébként a kormányzati szereplőket valamilyen retrográd szerepbe akarják kényszeríteni. Ez tartósan nem maradhat így.

Félek, hogy nem is fog így maradni tartósan. A visegrádi pénzügyminiszterek (ne az informatikaiak) határozzák el, titokban, hogy anyagok alapján megvitatják és (gyorsan) lépnek és együttműködnek. Ezen a szinten sztem van közös érdek és egy minimális hatalom is.

Tudjuk, hogy az Európai Unió Bizottsága ezzel foglalkozik, látjuk hogy francia kezdeményezésre egy komoly szakértői testület állt fel, látjuk azt, hogy a spanyolok most éppen a múlt héten, meg is jelent a magyar sajtóban is a hír, egy olyan szerzői jogi törvénymódosítást vezettek be aztán a környezet Google adóként aposztrofált, amely egyébként érinti a legnagyobb szolgáltatókat. Közben azt is tudjuk, hogy ugyanezek a kísérletek más országokban elbuktak, például a németeknél éppen a Googlenews megadóztatására tett kísérlet miatt maguk a médiaszolgáltatók kérték azt, hogy a kormányzat vonja vissza azt a szándékot, hogy megadóztassák a Google-t. Tehát van egy nagyon súlyos probléma, az, hogy napról napra áramlik ki a bevétel Magyarországról és Európából.

Sokkal nagyobb baj lesz abból, hogy az adatok áramlanak ki. A Google feldarabolása ezen nem segít.

Hogy mindezek után Magyarországon és Európa legtöbb országában ÁFÁ-t nem fizetnek, az ilyen módon megképzett nyereség után társasági adóbevételek nincsenek, és ezek a bevételek, amelyek egyre nagyobb mértéket öltenek, a nagy közösségi szolgáltatóknál, azok semmilyen módon nem szolgálják a magyar IT szektornak a fejlesztését és nem szolgálják egyébként a tartalomszolgáltatásnak egyébként a minőségi erősödését, sőt azt látjuk, hogy a minőségi szolgáltatók Magyarországon sorvadnak el. Ha a reklámbevételeknek a kiáramlása továbbra is ilyen mértékű lesz, akkor nagyon nagy baj lesz a minőségi tartalomszolgáltatás és az internetes minőségi újságírás területén is.

A tartalomszolgáltatás minőségének fogalmán még kellene dolgozni...

Nagyon érdekes, éppen ma jelent meg a HVG-ben egy cikk, amelynek a leadjében olvasható a következő mondat, ezt a reklámadó kapcsán írják, hogy a Google és a Facebook tesz a magyar törvényekre. Azt szeretném jelezni, hogy ezt nem én mondom, ez a mai HVG cikkben szó szerint így olvasható, hogy a Google és a Facebook tesz a magyar törvényekre. Ez számunkra komoly feladatot jelent, hogy olyan módon alakítsuk majd az adórendszert, hogy ne lehessen kikerülni a magyar adójogszabályokat, viszont ez nem fog menni önállóan, ehhez európai uniós összefogás kell, és ehhez az kell, hogy a magyar piacon érdekelt üzleti felek és szakmai szervezetek a kormányzat mellé álljanak, sőt, inspirálják a kormányzatot, javaslatokat fogalmazzanak meg, hogy hogyan lehet olyan módon megadóztatni ezt a területet, hogy ez versenyhátrányt ne jelentsen a magyar szereplőknek.

Új digitális intézmények a megoldás, hagyományos keretben nem fog menni, mert a Google, például, de a többie is, immár és egyre inkább birtokon belül

vannak/lesznek, a WTO új egyezménye után pedig az évtizedeselőre tudottan elvesztett pereskedés sem lesz elképzelhető.

És az egésznek van egy nemzetbiztonsági vetülete is, gondoljunk arra, hogy drasztikus tempóban haladunk abba az irányba, hogy felhő alapú lesz az információtárolás, ez bizony fölveti azt a kockázatot, hogy az információknak és most már nemcsak a saját magáninformációknak, a magánvállalati információknak, hanem adott esetben kormányzati információknak a tárolása is olyan szervereken fog történni, amelyek egyébként nem magyarországi szerverek. Én arról nem is beszélnék, hogy milyen kockázata van annak, hogy a kormányzati szereplők, miniszterek, államtitkárok, helyettes államtitkárok, akik egyébként egy sor minősített anyagot kezelnek, ahogyan én is, a saját kis tabletjükön a g-mailes címüket használják.

Miért tetszik megadni a címet? Miért nem dobja ki a régi címet tablettel együtt? Ki készítette a ME adatvédelmi szabályzatát, ki az adatvédelmi felelős és ott van-e még a cégnél? Ki ellenőrizte, ki a CIO és ott van-e még a cégnél? Ekkorát nem szabad hibázni. És miért tetszik erről nyilvánosan beszélni? Vagy ez az egész egy mislead?

Tehát minden hivatalos anyagot megkapok a g-mailes címemre is. Tehát én nem is akarom mondani, hogy szerintem ennek milyen súlyos nemzetbiztonsági kockázata is lehetséges.

Mit csinálnak a szolgálatok, benne a Nemzeti Biztonsági Szolgálat, meg a BM? Ülnek a távközlési cégek fekete szobáiban és adatokat szolgáltatnak a világterrorizmus elleni küzdelemhez?

Miért nem lehet arról hallani, hogy a szolgálatok védenek minket, államot, embereket, cégeket? Miért nem kezdeményeznek aktív ellenlépéseket, jogszabályokat az ország népességének, a tömegeknek a védelmére? Miért nem készítik fel az embereket? Nem a veszélyek elhallgatásával, lekicsinylésével.

Persze félnek attól, hogy a demokrácia jegyében ha az emberek figyelmének középpontjába kerül az adatút-onállás, korlátozzák őket. De az embereket fel kellene világosítani arról, hogy egyre adataik külföldi kézbe jutásával egyre kiszolgáltatottabbakká válnak. És arról az egyszerű tényről, hogy elvben sokkal jobb egy olyan rendszer, melyben a magyarországi fekete szobákban a magyar szolgálatok emberei dolgozzák fel adataikat, vagy, ha ittis-ottis, mintha ugyanezt csak mások teszik külföldön. A hazai szolgálatok lehetnének hősök is a nép szemében, akik őket védik. Most a sok jogvédő nem a külföldi és belföldi államellenes hatalmi tényezőktől (vannak ilyenek), hanem a szolgálatoktól, a saját államától védené a népet.

De a digitalizálás területén ugyanezzel szembe kell nézni, nem tudom, miért éri meg nekünk az, hogy a legfontosabb magyar kulturális tartalmakat nem magyar szolgáltatók digitalizálják, és hogy mondjuk a Nagy Tavak mellett található szerverekben őrzik azokat a tartalmakat, amelyek a mi identitásunkhoz nagyon-nagyon hozzátartoznak.

Ezekben a kérdésekben a Kormány nem tud dönteni, vagy nem akar? Ez azért egyszerűbb, mint a Google. Nincs aki előterjessze?

Tehát itt magyarul nemcsak adózási kérdéstről van szó, hanem van az egésznek egy identitás, és egy nemzetbiztonsági szempontból is értékelhető kérdése vagy felülete is, amellyel foglalkoznunk kell.

Amennyiben egy új jogintézmény-rendszer keretében a saját állampolgáraink adatait a más vagyontárgyakkal azonos módon kezelnék és ennek megfelelően a mainál sokkal erősebb védelemben részesítenék, ez új helyzetbe hozhatna minket. Erről én már írtam hosszabban is. A nemzetbiztonság valamilyen okból nem szokott téma lenni a hasonló összejöveteleken, pedig a veszélytudat összekovácsol, a nyáj összebújik, ha jön a farkas.

Összefoglalva azt kell, hogy mondjam a jelenlegi kollegáknak, hogy a kormányzat számára nemcsak az a fontos, hogy milyen módon küzdünk az internet-penetrációban való versenyhátrányunk ellen, nemcsak az kell, hogy fontos legyen, hogy hány háztartásban van szélessávú internet, hogy hány középületben, közintézményben és parkban lesz ingyenesen elérhető WiFi, hanem az is fontos kell, hogy legyen, hogy az interneten elérhető tartalmaknál el tudjuk-e elérni a következő évtizedekben, hogy minél többen használjanak minőségi tartalmakat. Az is kell, hogy fontos legyen, hogy a magyar nemzeti kultúra és örökség szempontjából meghatározó értékeket mi itt digitalizáljuk és mi tároljuk őket, a saját szervereinken, az is fontos kell, hogy legyen, hogy minél több adóbevételt tartsunk az országon belül és azt visszaforgassuk az iparágba, legyen ez, és egyébként minél több reklámbevételt is az országon belül tartsunk, ilyen módon képezve újabb adóbevételeket, és az is nagyon fontos kell, hogy legyen, hogy itt valamiféle valóságos referenciaértékekkel bíró tartalmak szolgálják az életfogytig való tanulást.

A bevételeket nemcsak az ágazatba kell visszaforgatni, hanem oda, ahol jobban kell a pénz. A reklámadó óta természetes, hogy mennek kifelé.

Előadása a sok belterjes frázis után üdítő volt, én még világosabban elmondtam volna nekik, hogy az ország problémáihoz képest az internetadó és a penetráció elég hátul vannak. Bár lehet, hogy ez itt így volt politikus.

És zárásul még annyit, hogy nem szabad elmenni amellett sem, hogy az internet egy nagyon nagy csapdát is magában rejt, és erről beszéltem két évvel ezelőtt az akadémiai konferencián, mindig az oktatás számára egy nagyon nagy probléma, hogy hogyan tudunk valóságos közösségi terekbe irányítani embereket a virtuális közösségi terekből, hogyan tudjuk a felnövekvő nemzedékek számára egyértelművé tenni, hogy a virtuális közösségi terekben kifejtett aktivitás az nem valóságos aktivitás. Ez csak addig jó egyébként, nekünk, amíg az interneten tüntetnek ellenünk és nem mennek ki az utcára, tehát, amíg ilyen nagy a differencia a lájkolók és a valóságos utcára vonulók száma között, addig mi nyugodtan ülhetünk a helyünkön. De hogy komolyra fordítsam, ennél jóval nagyobb a baj, mert az élet minden más területén észre kell vennünk azt, hogy a valóságos közösségi aktivitás, a való élet, a való világban való részvétel az mennyire fontos és persze az egész közösségi médiának az a

legnagyobb paradoxona, hogy ma a közösségi médiumokat kell arra használnunk, azokat a felületeket kell arra használnunk, hogy a valóságos közösségi terekbe bevigyük a fiatalokat, amelyektől egyébként el akarjuk távolítani őket. Tehát a virtuális közösségi terek a legalkalmasabb felületek éppen arra, hogy a virtuális közösségi terekből a valóságos közösségi terekbe vigyük be a jövő fiataljait.

Ezt azért én sokkal bonyolultabb kérdésnek vélem. Ha értéké válna az együttlét: családi, falusi, szomszédsági, nyelvi stb., akkor erre nem lenne szükség. Másrészt azért nem mindegy, milyen valódi közösségekről van szó.

Hát ezek javarészt dilemmák voltak, amelyekhez várjuk az önk segítségét, támogató gondolataikat, felvetéseiket és azt tudom mondani, hogy a kormányzat részéről nyitottak vagyunk az együttgondolkodásra.

Meglátjuk. Ott a labda.